

De l'1 al 8 d'agost

Festes de Sant Domingo

Es Llobards - 2024

Coberta i contracoberta:

Primer premi del concurs de fotografia festes de Sant Domingo 2023

Lee Ashington

Disseny, maquetació i impressió:

Gràfiques Llopis, SA

FESTES DE SANT DOMINGO

De l'1 al 8 d'agost

ES LLOMBARDS, 2024

ÍNDEX

Maria de Consolació Pons Monserrat	3
SALUTACIÓ DE LA BATLESSA	
Miquel Cabrer Vila	4
SALUTACIÓ DEL REPRESENTANT DE LA BATLESSA A ES LLOMBARDS	
INFORMACIÓ DE LES FESTES	5
PROGRAMACIÓ DE LES FESTES DE SANT DOMINGO 2024	6
Margalida Maria Clar Lladó	12
ADRIANA MEUNÍ DESDIBUIXANT LÍMITS	
Joan Nadal	20
TOPÒNIMS LLOMBARDERS DINS “HISTÒRIA DE SANTANYÍ 1888”	
Albert Forés Gómez	36
COMMEMORACIÓ DELS 125 ANYS DE LA VOLTA DELS 9 DE SANTANYÍ	
Pere Carbonell	42
LA BIBLIOTECA D'ES LLOMBARDS	
SEGON I TERCER PREMIS DEL CONCURS FOTOGRÀFIC 2023	43
ALTRES PARTICIPANTS, CONCURS FOTOGRÀFIC 2023	45
CONCURS FOTOGRÀFIC FESTES DE SANT DOMINGO 2024	48
PRESSUPOST MUNICIPAL DE L'ANY 2024	50
DEMOGRAFIA I PADRÓ D'HABITANTS	51
ES LLOMBARDS POBLE LLIURE D'AGRESSIONS SEXISTES	52
CAMPANYA NO SIGUIS ASE! 2024	contraportada interior

SALUTACIÓ

Les festes de Sant Domingo tornen a ser aquí i ens conviden a fer un parèntesi en el nostre dia a dia, en aquests dies llargs i calorosos, uns dies que ens permeten deixar, encara que sigui per una estona, els maldecaps que totes i tots tenim i a retrobar-nos amb aquelles persones que, per uns motius o altres, visitau o vos sentiu part des Llombards.

El meu agraïment a totes les persones i entitats que han col.laborat en la preparació d'aquest programa i de tots els seus actes, ja que sense la seva ajuda no hauria estat possible dur-lo a terme. A tothom, moltes gràcies de tot cor. Vos anim a participar-hi i a viure intensament la festa amb molta d'alegria, però sempre sense perdre el civisme ni el respecte per a tothom. La bona convivència també forma part de l'èxit de la festa. Vull recordar-vos que estam al vostre servei. Tant si sou llombarders com si en sou visitants, sapigueu que sou a casa vostra.

Molts anys i bones festes!

Maria de Consolació Pons Monserrat
Batlessa

SALUTACIÓ

Estimats llombarders i llombarderes, amics i visitants,

És per a mi un honor donar-vos la benvinguda a les Festes de Sant Domingo 2024, una setmana plena d'alegria, festa i germanor que celebrem cada any a principis d'agost. Durant aquests dies tindrem música, diversió, jocs, cultura, tradició i germanor per a tots els gustos.

Enguany, el nostre poble es vesteix de festa més que mai. Us convidam a tots a penjar la nostra bandera i a decorar les vostres cases. El nostre objectiu és omplir els carrers des Llombards de color i de vida, fent que cadascú de nosaltres se senti part d'aquesta celebració.

És la segona vegada que tenc l'oportunitat d'organitzar aquestes festes des que som representant de la batlessa, i hem treballat intensament per oferir unes activitats que puguin gaudir persones de totes les edats. Les festes d'enguany són el resultat de l'esforç i la col·laboració de tots els veïnats, que han compartit les seves opinions i gusts per fer-les possibles.

Vull expressar el meu més sincer agraïment a totes aquelles persones que col·laboren durant tot l'any per millorar el nostre poble. Gràcies a la vostra dedicació, avui podem gaudir d'uns carrers i places ben mudats per la festa, tenim una biblioteca feta entre tots i poc a poc de cada dia som més els que ens feim partíceps directes de la nostra festa. La vostra ajuda és fonamental i, sense vosaltres, res d'això no seria possible.

També vull demanar disculpes per endavant per qualsevol errada que puguem cometre. Estam constantment treballant per millorar any rere any i aprenem de cada experiència per fer que les properes festes siguin encara millors.

Esper que gaudiu de les Festes de Sant Domingo amb il·lusió i alegria. Que aquestes jornades siguin un reflex de la unió i la força del nostre llogaret. Es Llombards és petit... però pesa!

Amb afecte,

Miquel Cabrer Vila
Representant de la batlessa a es Llombards

INFORMACIÓ DE LES FESTES

Decoració de carrers

Enguany alguns dels carrers i places s'han mudat per les festes, si això ha estat possible ha estat per la gran participació de les veïnades, sobretot les dones de l'associació de gent gran des Llobards. Moltes gràcies una vegada més.

Al programa de festes de l'any passat es va recordar l'antiga tradició de enramellar les cases i carrers amb branques de pi i va suggerir recuperar aquesta tradició. Si voleu vestir la vostra casa amb branques de pi en podreu recollir a la Plaça des Pou i a la Plaça des Pins els dies 30 i 31 de juliol.

Camisetes i “ferratines” es Llobards 2024.

Passau a cercar les vostres **camisetes i “ferratines”** al local social de Ca ses Monges de 18:30 a 20:00 fins dia 3 d'agost. Les unitats són limitades, **no badeu si no vos voleu quedar sense.**

Es vendran també els **tiquets del pa amb oli, tremponada i fideuada** al mateix lloc amb el mateix horari.

Rifa de les festes

Enguany la **rifa** del dia de la tremponada serà a benefici de la **Fundació Nemo**, fundació que treballa amb menors i adolescents amb diversitat funcional i les seves famílies. Animam a tots els comerços i veïnats que vulguin col·laborar aportant qualche obsequi per la rifa que es posin en contacte amb el representant de la batlessa al 606743127.

SANT DOMINGO 2024 | ES LLOMBARDS

De l'1 al 8 d'agost

DIJOURS 1

19:30 Començament de les festes amb la PUJADA DE BANDERA damunt l'església i repicada de campanes.

21:30 Convit a les festes de Sant Domingo amb la lectura del PREGÓ a càrrec d'Apol·lònia Martínez Nadal. A continuació, concert de la BANDA MUNICIPAL DE MÚSICA DE SANTANYÍ, dirigida per Pedro Vallbona. A la Plaça des Pou.

DIVENDRES 2

17:30 Inauguració EXPOSICIÓ 40 ANIVERSARI DE LA PRIMERA EXPOSICIÓ ARTÍSTICA DES LLOMBARDS. A la sala de dalt de l'església. L'exposició romandrà oberta fins dia 8 de les 19:00 h a les 21:00 h.

18:30 VOLTA EN BICICLETA pels carrers i camins del nostre poble. Recordau que és obligatori l'ús del casc. Una vegada acabada la volta hi haurà SOPAR DE PA AMB OLI i en acabar, BALL EN LÍNIA amb la monitora Maribel. Venda de tiquets al Local Social "Sor Paciència" fins dia 1 d'agost de 18:30 h a 20 h. Organització: Associació de Gent Gran des Llobards.

21:00 GIMCANA NOCTURNA per equips de tres persones. Apunteu-vos-hi abans de dia 31 a Miquel Cabrer 606743127.

SANT DOMINGO 2024 | ES LLOMBARDS

De l'1 al 8 d'agost

23:00 NIT DE ROCK amb l'actuació dels grups Deaf Buffalos, Black honey i Mantra. AL PATI DE CA SES MONGES!

DISSABTE 3

19:00 CONTACONTES a càrrec dels Dimonis de sa Cova des Fossar. AL PATI DE CA SES MONGES.

20:00 "TARDEO" a càrrec del DJ de PORKADES. Hi haurà zona de FOODTRUCKS i servei de barra a càrrec de LA PERLA NEGRA!

22:00 Passacarrers i CORREFOC a càrrec dels Dimonis de sa Cova des Fossar. Sortida del

passacarrers a la Plaça de l'església i correfoc al pati de ses Escoles. Es recomana atendre les indicacions de l'organitzador. Durant

el correfoc estarà prohibit aparcar al carrer Sant Domingo.

23:00 FORASTER, PÈL DE GALL I el DJ de PORKADES seran els encarregats de tancar la festa. Al pati de ses Escoles.

SANT DOMINGO 2024 | ES LLOMBARDS

De l'1 al 8 d'agost

DIUMENGE 4

18:30 GIMCANA INFANTIL (de 6 a 12 anys, ambdós

inclosos). Per parelles. Els participants han de dur roba còmoda i fresca, tovallola i roba de recanvi. Al centre cívic. Inscripcions fins divendres dia 2 al telèfon: Miquel Cabrer 606743127 Hi haurà activitats per a menors de 6 anys al mateix recinte.

21:00 JO EN SÉ + QUE TU

LLOMBARDER! Segona oportunitat de demostrar que en sabeu més que ningú sobre es Llobards i Mallorca. Forma el teu equip de 3 o 4 membres i apunta't al 606743127 abans del dia 3 d'agost. Hi haurà un màxim de 4 equips.

22:30 Nit de teatre a càrrec dels

SANT DOMINGO 2024 | ES LLOMBARDS

De l'1 al 8 d'agost

Comediants d'Algaida amb la seva obra "Para i demana".

DILLUNS 5

18:30 Passacarrers del DIMONI des Llobards i els CAPARROTS, acompanyats pels xeremiers de Santanyí. Sortida de ca ses Monges i final a la Plaça des Pou.

19:15 CORREGUDA DE CINTES I ROMPUDA D'OLLES per als més menuts. Preparau els vostres punxons per a la correguda de CINTES. A la plaça des Pou.

21:00 Es retrà HOMENATGE A LA GENT GRAN des Llobards i a les parelles que duguin 50 anys de casades. A continuació actuarà el GRUP D'HAVANERES

Gent des Pla. A la Plaça des Pou. Les parelles que celebrin l'aniversari ho poden comunicar a Miquel Cabrer (606743127)

DIMARTS 6

18:00 TORNEIG DE TRUC (màxim 24 parelles) a la Plaça des Pou. Inscripcions fins dia 5 d'agost, al forn des Molí o al telèfon 606743127.

18:15 LUDOTECA INFANTIL "Món de colorins". A la Plaça des Pou.

SANT DOMINGO 2024 | ES LLOMBARDS

De l'1 al 8 d'agost

DIMECRES 7

21:30 La 36ª TREMPONADA seguida de l'ORQUESTRA GALATZÓ i DJ JOAN RIGO. Els beneficis de la Rifa aniran destinats a la Fundació NEMO, que ajuda a les famílies de menors amb diversitat funcional. Nins i nines de 8 anys o menors gratuït. Tiquets al Local Social "Sor Paciència" fins dia 3 d'agost de 18:30 a 20h.

El pati de ses Escoles estarà tancat durant l'horabaixa i no es podrà reservar taula fins a partir de les 20:30h

DIJOUS 8

10:00 Passacarrers dels XEREMIERS i BALL DELS GEGANTS pels carrers del poble.

11:00 OFICI SOLEMNE en honor a Sant Domingo de Guzmán. Presidirà i predicarà Mn. Jaume Puigserver Capellà, TOR.

SANT DOMINGO 2024 | ES LLOMBARDS

De l'1 al 8 d'agost

12:00
CORREGUDA DE
JOIES a la Plaça
dels Pins.

13:30 FIDEUADA al Centre
Cívic. Tiquets al Local Social
"Sor Paciència" fins dia 3
d'agost de 18:30 a 20h.

20:30 Enguany acabarem les
festes amb els grups de música
popular SONADORS SONATS i
CALIU amb focs artificials com
a punt i final de les festes. Al
pati de ses Escoles

ADRIANA

MEUNIÉ DESDIBUIXANT LÍMITS

Margalida Maria Clar Lladó

Al cap i a la fi el que et va conformant pot tenir el regust de tot allò viscut quan ets lliure per presentar-te sense filtres, i si et fas sensible a la necessitat, un aire nou arribarà a córrer per on passes. Peguem una ullada.

Adriana Meunié va arribar as Llombards quan tenia 4 anys. Ho va fer acompanyada dels pares, Julien i Susan, i de Gabriela, la seva germana. A Llombards va néixer Melina, la petita. La família va arrelar a aquest indret de la Mediterrània i Adriana va anar creixent, jugant amb les germanes, veient el seu pare pintar.

“Record es Llombards com un espai idíl·lic per créixer.

Poder créixer en un poble petit, ara ho veig com un luxe. Els carrers eren nostros, fèiem passejades a voler, teníem contacte amb els animals de l'entorn... Tot això et dona una base, un estil de viure pel futur.

Encara que després vaig tenir uns anys de ciutat, sempre he tingut aquelles imatges i sensacions de tranquil·litat i senzillesa incrustades, que per mi són un referent d'un estil de vida molt saludable.

Record sempre a la gent gran des Llombards, perquè els veies tant bé, anant en bicicleta, ocupats en les seves feines... Això a la ciutat no passa.”

Adriana va fer el darrer any de Batxillerat a Atlanta (EUA) i en acabar va anar a Barcelona a estudiar disseny de moda a BAU, Centre Universitari d'Arts i Disseny.

Conta que mai es va sentir del tot còmode en el món de la moda però va desenvolupar un vertader amor pels teixits.

“Quan vaig tornar als Llombards ara fa 10 anys, vaig veure llana bruta, recent tosa i vaig pensar que era una cosa mai vista, preciosa, que volia intentar compartir mitjançant la meva obra”.

Llavors va demanar a Miquel Vidal, pagès llombarder, si n'hi donaria un poc. Ell li va preparar un sac tan gran que no li va cabre al cotxe i li va dur a ca seva amb el tractor. Quan en Miquel li va dir que no s'emprava per res, cosa que Adriana no sabia, ella va pensar que encara tenia més sentit mostrar-la així, crua, intentant despertar l'interès per un material tan autèntic.

“És important saber d'on venen ses coses. Tot ens arriba molt *rovegat* i és molt necessari donar importància als pagesos que són sa gent que més sap d'allò més important: La terra.”

Així va començar a fer proves i varen passar més de dos anys fins que va sortir la peça que li agradà.

Adriana es defineix com a “persona d'estudi”, li agrada treballar, diu que fent és com aprèn i sorgeixen les coses.

En el seu treball empra tècniques de tapisseria lligades a un llenguatge primari en l'ús dels teixits i ho fa amb les matèries primes del seu entorn. També tria aquests materials per la seva expressivitat intrínseca, procurant que tots ells mostrin la seva bella i crua puresa.

La llana, l'espart, el càrritx, la ràfia entre altres, li resulten molt atractius.

“Solem donar-li a tots ells un ús pràctic tractats en cistelles, jerseis, cadires... Però abans em semblen meravellosos i vull compartir aquest sentiment donant visibilitat a la matèria prima més que al producte...”

Fet i fet, Adriana troba molts significats a revaloritzar, com la importància de la tradició i del treball manual i artesanal que es relaciona amb oficis antics. Ella vol posar en valor tots aquests conceptes fent una mirada respectuosa al passat i revolucionant el concepte de bellesa.

“Sent una atracció per aquesta manera d’expressar-me que em retorna a la meva essència vital. Tot plegat és una gran oportunitat per crear el que més m’agrada: Textures, volums i formes salvatges en una recerca fonamental per trobar el que jo anomen una elegància monstruosa”.

Adriana ha presentat la seva obra:

Juliol 2014: "Teixint les arrels" - Lloc i Memòria, Ses Salines – Col·laboració amb Gabriela Meunié

Setembre 2014 : Stage in Ca'n Timoner, Santanyí

Octubre 2015: Stage in CAC ses Voltes, Palma

Desembre 2015: Colectiva a Son Amer- es Llobards – Ferrán Aguiló, Catalina Obrador, Julié Meunié y Gabriela Meunié

Agost 2016: "Cadaver Exquisito" – Nit de l'art Felanitx – Jaume Roig y 2monos

Març 2017: Colectiva "Rates vs. Dinosaurios"- Rata Corner, Palma

Juny 2017: "Dududú Dadadá" – Can na Melis, Cap de Pere – con Jaume Roig

09 2017/01 2018 - ARTFEST CAPVESPRESS, a Fundació Coll Bardalet, Valldemossa – Colectiva

Juny 2018 - "Bichos" In Bonvivant, Palma de Mallorca

Març 2019- Textiles are a language, Capdemoro al quinto pino Art Club, Santanyí – Mallorca

Maig 2019 - Odeminui a Aba Art Lab, Palma – Mallorca

Febrer - Març 2020 - Tot Torna a CCFelanitx, Mallorca

Juny 2021 - Participa a Xtant, textile gathering in Mallorca

Octubre 2021 - Colectiva a ART BASEL curated by Xtant a the Miami art Basel Stand, Basilea.

2022 - AD SPAIN per the Cover a ARCO Madrid, en col·laboració amb Massimo Dutti. Madrid- Seleccionada per Massimo Dutti per fer la finestra de la botiga de Calle Serrano amb Jaume Roig, Madrid

Novembre 2022 a Maig 2023 Garna Gallery, Madrid from (piece selected)

Juny - Juliol 2023 - Collective "NATURAE" a Pep Llabrés, galeria Palma, Mallorca

Agost 2023 Col.lective "Supernatural Beauty" , Onna Housem East Hamptons Nova York

Setembre - Novembre 2023 Seleccionada a "Bienal de Artesanía de Cheonju 2023" Corea

Septembre- Contemporania Barcelona Craft and art Fair. Curated by Galeria Rubren Torres, España.

Octubre 2023 Seleccionada per la Gallery Mélissa Paul for PAD design art fair a London

Febrer 2024 Seleccionada per Mario Suárez Gonzalez per Madrid Design Festival, España

Han parlat d'ella, entre d'altres:

IN PALMA (2020) Mallorca, España

NEO2 MAGAZINE (2020) España

MILK MAGAZINE (2020) France

VEIN MAGAZINE (2020) España

RESIDENCE MAG (2021)

MILK DECORATION (2021) France

EL SUPLEMENTO SEMANAL (EL PAIS) (2021) España

FAIR PRESS (2021) Europa

MADAME FIGARO MAGAZINE (2021) France

RTVE La 1 - VUELVO A EMPEZAR (capítulo 3, 20 de Agosto 2022) España

THE MEDITERRANEAN LIFESTYLE MAGAZINE by MELISSA PYELL , USA, 2022

MILK MAGAZINE , France (2022)

TALKING TEXTILES, US NYT book 2022

THE WEEKENDER, Germany, 2022

AD SPAIN (2022)

MUGLIERS MAGAZINE, Italy 2022

VOGUE SPAIN (2023)

PLUS MAGAZINE, EEUU (2023)

LE MONDE MAGAZINE (2023)

CREATIVE HOMES BOOK (2024)

ELLE DECORATION FRANCE (2024)

HERDES MAGAZINE, SPAIN (2024)

La seva obra es pot admirar a hotels com Can Cera a Palma i Es Racó d'Artà entre altres i també a habitatges urbans on segons ella les seves peces mostren tot el seu potencial.

Adriana es va amarar de la terra llombardera, de la vida as Llombards.

“Encara ara, quan pas pel Llombards, tenc aquest microsegon de pensar que vaig a casa. És increïble! Tot està allà: L’església on esperava es bus per anar a escola, sa passejada que fèiem cada dia passant per aquell mur de flors blaves, que encara record com bastant llarg i ample. Quan ho veig ara em fa gràcia lo estret que és, i que són dues passes d’on vivíem. Falta aquell canet que mai he vist però que estava darrera una portassa, i mos lladrava molt enfadat.

Sempre estaré vinculada as Llombards, perquè allà on creixes és allà on et fas, és on els anys més dolços passen i es converteixen en el teu referent.”

Es Llombards, terra amarada de vida que traspua atemporalitat i es fa art.

A les festes de l’any passat es va sentir a dir que es Llombards brolla cultura, i sempre ha estat així, Adriana n’és mostra. Ella ha captat l’essència de la natura, l’ha empeltada de la seva connexió amb el que és autèntic i n’ha fet art, tot un exemple de connectivitat radical i lliure que conquesta les mirades dels visionaris que retornen a la vida crua.

Es Llombards, de bell nou antena de la cultura, inspira i conspira per fer que el bateig de la terra es senti amb tota la intensitat que anhela compartir.

Agraïm Adriana Meunié per deixar-nos endinsar en la seva vida, en el seu art tocat pel temps que va viure as Llombards.

Si voleu podeu trobar més informació de la seva persona i de la seva obra a

Web: <https://adrianameunie.wordpress.com/>

Instagram: https://www.instagram.com/adrianameunie_textilework/

Ella

En els darrers anys ha vist reconegut el seu treball arreu del món

Transformant codis expressius

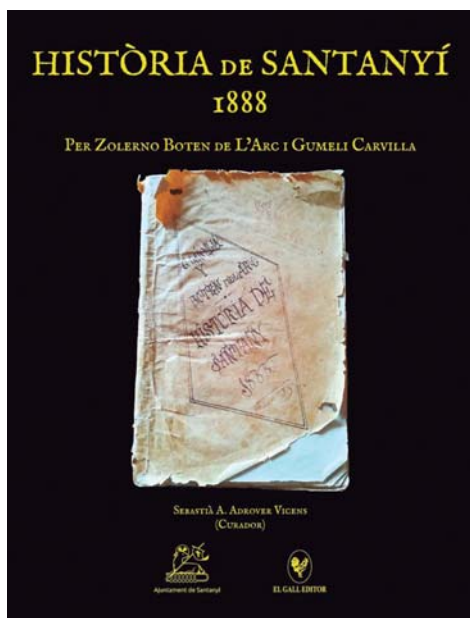
Captivant amb una obra honesta i atemporal

I és que veure viure Adriana és tornar a la radicalitat de la creació feta dona, que transita aquest món amb puresa, desdibuixant límits.

TOPÒNIMS LLOMBARDERS DINS “HISTÒRIA DE SANTANYÍ 1888”

Joan Nadal Clar

El passat 9 de febrer, es va presentar *Història de Santanyí (1888)*, a cura de Sebastià A. Adrover Vicens, editat pel Gall Editor amb el patrocini de l'Ajuntament de Santanyí. El llibre transcriu un manuscrit, redactat en castellà, de D. Llorenç Bonet Clar, *Ferrereta*, i Mn. Miquel Clar Vila¹, que signen amb els inventius noms de *Zolerno Boten de L'Arc* i *Gumeli Carvilla* (que per inversió de lletres corresponen als antropònims dels autors). L'obra, una mescla de creativitat, imaginació i humor, com destaca Jaume Salvà i Lara en el pròleg de l'edició, engirgola una fantàstica i satírica història de Santanyí (des dels primers pobladors fins a l'arribada de Jaume I, el Conqueridor) mesclant personatges ficticis (d'en-

ginyosos i jocosos noms: Dr. D. *Antonio Ungles de Moix*, general *Alejo Escal-lèbit*, o emir *Alí-Ben-Atipat*, per posar només alguns exemples) amb alguns de reals. Com assenyala el prologuista, “mitjançant aquest prisma de fantasia, Santanyí es metamorfosa en un escenari de magnificència i profunditat, on la grandiositat històrica i la rellevància cultural són relançades més enllà del seu context real”. Això ja queda palès en el “*Discurso preliminar*” que encapçala la “Història”: “*Hubo un día en que Santanyí fue una de las naciones más florecientes. ¿Quién puede dudarlo? Ejércitos numerosísimos y bien dis-*

¹ El 1888, any en què està datada l'obra, Miquel Clar (1865-1931) era encara un jove seminarista que havia rebut únicament les ordes menors; era sots-diaca. No seria fins al desembre de l'any vinent que rebria l'ordenació presbiteral. Per la seva part, Llorenç Bonet (1868-1943) era, aleshores, estudiant de Dret a la Universitat de Barcelona. Cal suposar que fou durant els períodes de vacances que els dos amics es dedicaren a escriure l'obra.

ciplinados; escuadra, la primera del mundo; comercio adelantado; industria reina de las demás; ministerios que jamás los ha habido; escritores de primer orden en todos los ramos de la ciencia [...]; famosos cirujanos; diestros zapateros; consumados periodistas; excelentes sastres [...] En suma, cuanto de bueno, grande y estimable puede acumularse sobre una nación, todo esto y aún más formó en tiempos de grata memoria, el brillante ropaje de nuestra patria querida.”

Mes i mig després (22 de març), l'amic Sebastià A. ens sorprenia amb una altra publicació: *Santanyí, una preqüela de l'imperi mallorquí*. Es tracta d'un còmic inspirat en la *Història de Santanyí* (1888), amb guió de Sebastià A. Adrover, Toni Planissi i Xisco Fuster; il·lustracions i dibuixos de Toni Planissi; i pròleg de Jaume Salvà.

Si els fets narrats a la història i el còmic són bàsicament fantasiosos, l'escenari en què se situen és ben real, el terme de Santanyí (que en el moment d'escriure's l'obra incloïa ses Salines). Però, seguint la tònica grandiloqüent de la narració, els indrets on transcorren els fets també es magnifiquen: així, un petit grup de cases (real) es converteix en ciutat, o els territoris dels pobles o llogarets que conformen el terme esdevenen províncies de la gran nació santanyinera.

En el present article ens proposam ressenyar els topònims llombarders que apareixen a l'obra. De cada nom de lloc, explicarem breument l'esdeveniment o esdeveniments que la “Història” hi situa i farem una breu descripció de l'indret. Per a aquesta descripció seguirem la informació que proporciona Cosme Aguiló a la seva *Toponímia de Santanyí i ses Salines*².

[sa] **Bassa Nova**³

Seguint un ordre alfabètic, el primer topònim a mencionar és sa Bassa Nova. El capítol XVII de l'època primera⁴ descriu els principals fets que els dirigents

² AGUILÓ, Cosme (2007) *La toponímia de Santanyí i ses Salines (Tesi doctoral)*. Palma: Departament de Filologia Catalana i Lingüística General. Universitat de la Illes Balears. Disponible en línia: https://dspace.uib.es/xmlui/bitstream/handle/11201/152938/Aguilo_Adrover_Cosme.pdf?sequence=1&isAllowed=y

³ Copiam el topònim tal com l'escriuen els transcriptors. Aquests, indiquen a les *Notes a l'edició* (pàgs. 9-10) que, per norma general, els han normalitzat (però no ho compleixen sempre). En aquest cas, en el manuscrit s'hi pot llegir *Bassa nova*.

⁴ La *Història* es divideix en tres èpoques: “*Época primera*” (inclou 31 capítols), “*Época segunda - Invasión árabe*” (amb 8 capítols) i “*Época tercera - Estado actual de Santanyí*” (d'un únic

de Santanyí dugueren a terme en els més 600 anys que durà la república romana. Un d'ells va ser D. *Crispiniano Carretetol-lo*, que “va fer fèrtils, a força de costosíssims treballs, els prats immensos de [...] **Bassa Nova...**” (pàg. 122).

Cosme Aguiló situa aquest topònim “dins es Rafal des Porcs, entre es Camp Redó i sa Tanca Nova, amb el nom de la qual està relacionat. També en diuen sa Bassa d'en Ponç.”⁵

Costa llombaradera vista des des Bauç

El [es] Bauç

El topònim es Bauç [descriu per C. Aguiló com “penya-segat vertical d'uns 54 m d'altura, el més alt del terme de Santanyí (...) Està situat a la costa llombardera, entre s'Almunia i Cala Figuereta.”] apareix en el capítol IX, primer dels dedicats als romans. Es conta que les primeres naus romanes, després de calamitosa travessia, el 10 de juny de 293 a.C. “*hallábanse ya frente a frente de nuestras costas escarpadas una a vista de Cabrera y dos del Bauç*” (pàg. 66).

Na Borràs

El mateix capítol explica que quan la gent del “nostre país” s'assabentà de l'arribada de l'armada romana [veure l'apuntat en el paràgraf anterior] s'organitzà un “*crecidísimo ejército*” que acampà en el lloc anomenat na Borràs.

Es tracta, segons C. AGUILÓ (2007), d'un “terreny de conradissos amb arbres i alguna pleta marginal, de forma irregular [...] integrat per una trentena de tanques, situades en es Llombards, dins es Marge d'en Cama, entre na Roqueta i na Pere.”

Cala Togores / Cala Tugores [Cala en Tugores]

El nom de Cala en Tugores l'hem localitzat en tres ocasions:

-El capítol XXXI (pàg. 172), que clou la “*Época primera*”, narra la destrucció de la monarquia santanyinera (fundada després de la invasió dels bàrbars) i la incursió musulmana amb la flota de *Tom-Ben Amer* que “*escupe en Cala Togo-*

capítol). A partir d'ara, en citar un capítol, si no es diu altra cosa, cal entendre que és de l'Època primera.

⁵ El topònim es repeteix a Santanyí, vora el Torrent d'en Roig.

res cuatro mil hijos de la Arabia. D. Venancio Libreta, duque del Llombards, es completamente derrotado y el ejército enemigo lo invade todo como un torrente...”

-És mencionada també en el cap. II de l'època segona (pàg. 179) indicant que prop d'ella els musulmans hi construïren un castell [veure *Pla des Castell*, mateixa pàgina].

-Finalment, torna aparèixer a la pàgina 186 (cap. IV – època segona) quan, derrotats els sarraïns africans en el seu intent d'aturar la independència (del califat de Damasc) dels musulmans santanyiners, per venjar-se, abans de partir, bombardejaren des dels seus vaixells “**el castillo de cala Tugores**” i sa torre de na Gosta, però sense provocar-los cap mal.

Cala en Tugores és una “entrada marina d'aigües somes, situada, en sa major part, a la costa llombardera i la resta a la de ses Salines, entre es Caragol i sa Platja des Carbó. [...] La boca s'orienta envers el llebeig” [C. AGUILÓ (2007)].

Cala Llombards

Cala Llombards és l'escenari d'un esdeveniment narrat al cap. XXX. Estam a l'any 679, a les acaballes de la monarquia santanyinera (que seguí a la dominació romana). La nació nostrada es troba en greu decadència: el rei Pau I ha perdut la guerra amb Campos i es produeixen aixecaments i revolucions. Entre aquestes, la de D. *Segismundo Quien*. Aquest rep ajuda de Campos i Felanitx que li envien soldats que desembarcaren a Cala Llombards, derrotant les forces reials, comandades pel capità *Esponja*, que resultà mort juntament amb tots els seus homes.

El nostre expert en toponímia descriu la nostra cala com “entrada de la mar de la costa llombardera, situada entre es Caló des Macs i es Caló d'en Ferrà. [...] La platja d'arena [...] conserva algunes dunes amb vegetació de cards marins i alguns lliris de mar. Té la ribera voltada de penya-segats...”

Camp d'en Torrella

Fins a sis vegades hem trobat es Camp d'en Torella dins la *Història de Santanyí*.

-La primera, en el cap. VII (pàg. 56) quan s'explica que durant l'època cartaginesa els santanyiners s'aixecaren contra els dominadors: “*Alzose en Santanyí, después de otros levantamientos en la Alquería Blanca y Llombards el general 'Agafel'. Reunido un ejército de noventa y siete hombres, protestó en contra de 'Nambar' [general cartaginès]. [...] encontráronse los enemigos en el Camp d'en Torrella [...] Diez días duró la sangrienta batalla hasta que a la mañana del 26, fue muerto 'Nambar' y su ejército tuvo que retirarse en Pedra [suposam que és el nom fantasiós que els autors atribueixen a Portopetro]*”.

-Durant la campanya invasora romana (cap. XI, pàg. 78), es col·loquen, en el Camp d'en Torrella, part de les tropes defensors.

-El cap. XII explica la victòria definitiva dels romans. Es narra que, abans d'aquesta, s'involucren en la contesa Campos i Felanitx. Els distints exèrcits es posicionaren en diversos indrets: "*Creueta, Son Salom, can Tarringo, Rafalet, son Cusina, Camp d'en Torrella y Pou 'd'allà baix*" (pàg. 84). Més endavant (pàg. 85) es diu: "*Dispuestos así y animosos todos de ganar la victoria comienzan a pelear: los santañinenses se abalanzan sobre los romanos: estos contra ellos y felanigenses; los de Campos contra los tres y háganme ustedes el favor de decir si la cosa sería horrorosa. ¿Qué sucedió? [...] joh desgracia, se decide el triunfo por los romanos!*". Va ser la "*famosa guerra de las cuatro naciones*".

Camp d'en Torrella (*el Campo Marcio*),
amb ses Vencs en primer terme.

-El cap. XIII, parla de l'organització de la "Santanyí romana". En es Camp d'en Torrella, "*que se llamará Campo Marcio*" s'hi construirà una torre en la qual s'hisarà una bandera quan s'hagi de congregar els soldats. (pàg. 96)

-Durant la invasió musulmana, es Camp d'en Torrella tornà esser camp de batalla. Un exèrcit de voluntaris, capitanejats per D. *Filiberto Sarrió*, oposà una gran re-

sistència a les tropes sarraïnes. Costà "grandíssimes penes" poder vèncer als santanyiners. Durant l'escomesa, morí el cap de l'exèrcit àrab, *Ton-Ben-Amer*. (cap. I – època segona; pàg. 174).

-Es Camp d'en Torrella és esmentat per darrere vegada (cap. IV – època segona, pàg. 184) quan els musulmans santanyiners pretenen independitzar-se del califat de Damasc com a lloc de pas de l'exèrcit dirigit per *Ali Carrotja* i *Omar-Ben-Azul*, que va cap a Son Salom.

Explica C. AGUILÓ (2007) que es Camp d'en Torrella és una "extensió de terra plana, situada a Santanyí, entre la vila i es Llombards. [...] Els pagesos antics n'avaluaven l'extensió en 200 quarterades. Està drenada per una síquia (sa Síquia), antigament ramificada, que condueix l'aigua a dos avencs (ses Vencs) situats a la part de l'oest. [...] El topònim transmet el nom del possessor català de 1255, Guillem Torrella."

cap de sa paret

El capítol VI (època segona) descriu el govern dels primers califes del Califat independent de Santanyí. El segon d'ells, *Al-Cota*, (que governà a partir de 944)

hagué de lluitar contra els seus propis germans que també pretenien el càrrec. A dos d'ells els vencé en el “**cap de sa paret**”. (pàg. 191)

Hi ha distints indrets dins el litoral llombarder identificats amb aquest topònim. Pensam que es podria referir a l’“extrem marí d’un mur situat a Cala en Tugores, divisor de la partió entre es Pla d’en Castell Nou i ses Roquetes, que és alhora la separació entre sa Vallet i sa Vall i, al mateix temps, la frontera municipal entre Santanyí i ses Salines.” [C. AGUILÓ (2007)]

es cap Salinas / cabo Salinas [es Cap de ses Salines]

-A la introducció (pàg. 29), en parlar de la situació geogràfica, s’esmenta es Cap de ses Salines: “*En el Sur, encontramos es **cap Salinas**, o sea sa Punta Negra, no teniendo en toda su costa ningún otro cabo...*”

-El topònim surt per segona vegada en el capítol IX (pàg. 66). En descriure l’arribada dels romans, es diu que la esquadra santanyinera rebé ordres de sortir del port “*en dirección al sur, donde, a algunas millas de distancia del **cabo Salinas**, le esperaban los enemigos para trabar la batalla*”.

Es Cap de ses Salines és l’“extrem de la costa llombardera, situat en el punt més meridional de Mallorca. Està constituït per una costa baixa i maressosa, que forma un escaló d’uns 2 m, ple de cretes i cocons i molt batut pels temporals, tant de llevant com de ponent, que hi amunteguen grans pedres [...] Sovint en diuen es Cap Salines.” [C. AGUILÓ (2007)]

Es Castelllets

Els Castellets

En el mateix capítol, es diu que la flota santanyinera, comanda per l’almirall Excm. Sr. D. *Gregorio Baltasar Juan Nohigos de Patapum*, passà per davant d’**es Castellets**.

Cosme Aguiló descriu l’indret com el “conjunt de dos turons costaners, fortificats en època prehistòrica, situats a la costa llombardera, entre es Caló des Moro i s’Almunia, coneguts sota les denominacions des Castellet de Llevant [o Castellets Petits] i es

Castellet de Ponent [o Castellets Grossos]. També en diuen es Castellets des Gustinel·los.”

es Comellars

Es Comellars [“terreny de conreu amb arbres, en forma de trapezi rectangle, situat prop de s’Almunia, entre ses Tanques d’en Xoixa i es Turó Socarrat.”⁶] apareixen en explicar que D.

⁶ El topònim es repeteix a s’Alqueria Blanca, Santanyí i ses Salines. Duent s’aigua en es nostre molí, suposarem que *G. Carvillà* i *Z. Boten de L’Arc*, pensaven en els nostres Comellars.

Crispiniano Carretetol-lo, “va fer fèrtils, a força de costosíssims treballs, els prats immensos de [...] **es Comellars...**”. [Veure el comentari de “sa Bassa Nova”]

sa Cumuna [sa Comuna]

En el segon intent de conquesta romana, els santanyiners es feren forts per a la defensa en els punts més avantatjats, “*Sa Bassa Seca, sa Cumuna, Son Salom y sa Curia Rotja*”, i no cessaren fins a deixar mig vençuts els invasors. (cap. X, pàg. 74)

C. AGUILÓ (2007) descriu sa Comuna com “antiga terra comunal, de forma irregular [...], situada en es Llobards, entre So n’Amer i s’Almunia. [...] [S’establí] vers els anys trenta.”

la cova des Drac

Sa Cova des Drac és un dels indrets més emblemàtics i enigmàtics de la contrada llombardera. La brillant imaginació de *Gumeli Carvilla* i *Zolerno Boten de L’Arc* la metamorfosen en un museu on es guarden, “encara avui dia”, poemes en àrab escrits per *Tambú*, el tercer emir que governà Santanyí. (cap. I – època segona; pàg. 175)

Entrada a sa Cova des Drac

“Cova natural situada en es Llobards, dins es Rafal des Porcs i dins el tancat del mateix nom. És una de les més grans del terme, consistent en una fase inicial de dolina d’esfondrament, ja que al sòtil hi ha una claraboia natural, sota la qual es troba el corresponent con de dejecció. L’entrada és una mena d’embut càrstic retocat per la mà de l’home prehistòric que hi excavà diversos escalons. Té una gran sala que arriba fins a un llac d’aigua dolça ben profund. Vers la meitat de l’estança, a una de les parets, s’obri una galeria practicable que s’endinsa uns centenars de metres.

Les troballes de ceràmica pretalaiòtica i musulmana hi són freqüents.” [C. AGUILÓ (2007)]

na Gosta

-La primera vegada que apareix sa Torre de na Gosta, és en el capítol I – època segona (pàg. 176), on s’explica que els àrabs edificaren “*torres como la de na Gosta, la del puerto de Campos, la de Porto Petra y reconstruyeron la d’en Beu...*”.

-Torna sortir en el cap. IV, pàg. 186, com ja hem assenyalat en referir-nos a Cala en Tugores.

Sa Torre de na Gosta era una “antiga obra de defensa del litoral, situada en es Llombards, a sa Vallet, dins el tancat de na Gosta [entre es Caragol, es Matar Petit, sa Plana i la mar], sobre un turó de 68 m d’altura. Era una torre d’una altura tan considerable que va generar la dita santanyinera, avui en desús, «és més alt que sa Torre de na Gosta». L’Arxiduc la descriu com a torre rodona, lleugerament cònica, sense porta ni finestres, però amb un terrat que té una vista esplèndida sobre el pinar adjacent.”

[el] Llombards / Llombons

Dels topònims nostrats, es Llombards és el que apareix més vegades:

Santanyí, una preqüela de l'imperi mallorquí (pàg. 27)

-El capítol II, dedicat al primitius pobladors, enumera les primeres tribus que habitaren el nostre terme: “cales, blancos, longinos, costas, taños, cóvanos, medinos, linos y monos”. I explica que “... los taños, cóvanos y medinos [ocuparen] lo que hoy forma Santanyí y el Llombards...” (pàg. 39)

-En parlar de la colonització fenícia (cap. III, pàg. 42) es diu que “**Llombons**⁷, hoy **Llombards**” va ser una colònia mercantil fundada pel general fenici *Esclafat*.

-El mateix capítol es clou explicant que res ha quedat, excepte es Llombards, de l’antiga puixança

fenícia: “casi todas las ciudades que ellos edificaron han sido destruidas, solamente **el Llombards**, que es la única que les debe su nacimiento, más no se sabe subsista monumento alguno erigido por su hábiles manos”.

-Després dels fenicis vingueren els cartaginesos. El capítol VI (pàgs. 52-53) explica que a causa de la tirania d’aquests es produïren algunes rebel·lions. La primera, a s’Alqueria Blanca, fou reprimida. Al poc temps, se n’alçà una altra en es Llombards. Allà, els naturals, sota el comandament del capità *Ferratje* [Farratge], en sagnant combat, derrotaren els invasors.

-El capítol següent (pàg. 56) segueix parlant d’aixecaments contra els cartaginesos. Altre cop es Llombards fou escenari d’una d’aquestes revoltes.

⁷ Aquí, els imaginatius autors, fantasiegen una etimologia pel nom del nostre poble: “lloms bons”.

-El capítol VIII (pàg. 62) parla del “*Modo como se gobernó Santanyí desde la expulsión de los cartagineses hasta que vinieron los Romanos*”. Segons els fantasiosos autors, el territori es dividí en províncies: “*Calonge, Alqueria Blanca, Pedra, la Costa, Santanyí, son Cosme Pons, s’Eriçó, Tales, Llobards, Munia, Salinas y Puerto de Campos*”.

-En estructurar-se la nova “República santanyinera” (després de la conquesta romana), l’any 227-6 aC., s’envia, des de Roma, un alt funcionari per visitar el territori. És acompanyat per dos generals i pel santanyiner Excm. Sr. *Marquès de Figueodemoro*. Recorr totes les ciutats, entre elles es Llobards i sa Munia. (cap. VIII, pàgs. 99-100)

-El capítol XIV, dedicat a l’organització de la “República de Santanyí”, a proposta de l’Excm. santanyiner Dr. D. *Eustaquio Guerras-Secas*, es diu (pàg. 103) que les províncies s’agruparan en tres partits. Es Llobards formarà part del *tercius* (juntament amb sa Cova de s’Aigo i ses Salines).

-S’anomena governador d’es Llobards l’Excm. Sr. Marquès D. *Juan Antonio Trasquelsetotes de Pedruscada*, cavaller de la gran creu d’*Apolonia Enterrosay* i membre de varies corporacions nacionals i estrangeres. (cap. XV, pàgs. 108-109)

-El cap. XVII (pàg. 123) innova que D. *Pedro Ramutxaya* va ser governador des Llobards, sobresortint per la seva recta administració.

-Durant el regnat de Jaume III, es fa un nova divisió provincial, on es Llobards es manté com a província del regne. (cap. XXIV, pàg. 152)

-D. *Venancio Libreta*, duc des Llobards, s’enfronta a les tropes de la primera onada invasora del musulmans, on és derrotat. A les forces comandades per *Libreta*, s’hi uneixen les del rei Jaume IV, que “*sigue avanzando hacia el Llobards, y en la llanura del Rafal dels Porcs, los ejércitos se avisan y comienza la batalla*”. (cap. XXXI, pàg. 172)

-Les tropes àrabs santanyineres s’havien aliat amb Campos, Felanitx i Porres per alliberar-se del domini dels califes de Damasc. Després de la famosa “batalla des Puig Gros” i d’altres (cap. III – època segona), l’exèrcit es dirigeix cap en es Llobards (comandat pels generals *Ali Carrotja* i *Omar-Ben-Azul*) per enfrontar-se a les tropes africanes que han vingut a combatre la insurrecció. (cap. IV, pàg. 184)

-Es Llobards apareix per darrera vegada a l’últim capítol de l’època segona que relata la reconquesta de Santanyí per les tropes aragoneses del rei Jaume el Conqueridor. Santanyí capitulà el 30 de novembre de 1230 (i per això, Sant Andreu és el padró de la Vila, segons G. *Carvilla* i Z. *Boten de L’Arc*). Poc temps després, el general D. *Simón Capblan* es dirigí en es Llobards que cai-

gué ràpidament en poder dels cristians puig no tenia forces per resistir-se. (pàg. 199)

Cosme Aguiló descriu es Llobards així: “Població del terme de Santanyí, situada entre Santanyí i ses Salines, a uns 500 m al sud-oest des Camp d’en Torrella, en la confluència de les possessions de So n’Amer i Son Berard (avui Son Belard)...” Pel que fa a l’origen del topònim, explica que “la realitat, sense cap espurna de dubte, és que el topònim perpetua el gentilici pluralitzat d’un tal Pere de Pavia, en altra manera anomenat Pere Llobard, el qual el 1255 tenia l’alqueria per donació de Nicolau Bonet. El 1259 es documenta l’alqueria Mandalmar (deformació dels escrivans catalans del nom anterior, l’àrab Almatmar), tenguda per Llobard.”

na Marca

D. *Crispiniano Carretetol-lo*, “va fer fèrtils, a força de costosíssims treballs, els prats immensos de [...] **na Marca**...” (cap. XVII, pàg. 122) [Veure els comentaris anteriors de “Bassa Nova” i “es Comellars”]

C. AGUILÓ (2007) informa que es tracta del “nom de tres tanques de conreu, amb arbres, situades en es Llobards, dins es Marge d’en Cama, entre na Pere i na Borràs.” [El topònim es repeteix per designar unes altres tanques de Santanyí]

los Màrmols [es Màrmols]

Quan els àrabs de Santanyí, Campos, Felanitx i Porreres s’aliaren per independitzar-se del califat de Damasc, des d’Àfrica arribaren algunes remeses per tal d’enfrontar-se als independentistes. Així el 15 d’octubre de 848, un exèrcit africà, comandat per *Mura-Ben-Estufat*, desembarcà en es Màrmols. (cap. IV – època segona, pàg. 184)

Es Màrmols: “Cala de la costa de Santanyí, situada entre Cala Figuereta i es Cap de ses Salines. [...] És voltada de penyals verticals que sovint assoleixen l’altura de 35 m. Hi desemboca el torrent del mateix nom i un curt torrentell innominat. Els mariners la coneixen amb el nom de Cala Anclità. El nom de Cala Màrmols que apareix en alguns documents no és usual entre els llobarders i els santanyiners.

Munia⁸ [s’Almunia]

-En el capítol IV (pàg. 47), dedicat a la colonització grega, s’afirma que aquests

⁸ Pel que fa en aquest topònim, el transcriptor ha mantingut la forma emprada originalment pels autors, sense normalitzar-la, que, per altre costat, és la forma usada col·loquialment per la gent de la contrada, afegint-li l’article salat: *sa Munia*. El topònim normalitzat és *s’Almunia* o, més literari, *l’Almunia*.

De les vuit vegades (si no se’ns n’ha passat cap) que apareix en la *Història*, la majoria fan referència, suposam, a *sa Torre Almunia* (*sa Torre Munia*, en la parla popular), construcció de caire defensiu on la tradició hi situa les llegendàries històries d’en *Bernat Cincclaus* i *na Maria Ramis*, ubicada dins l’antiga alqueria musulmana de s’Almunia (actualment integrada dins es Rafal des Porcs). Però, en una ocasió fa referència s’Almunia, cala.

“desembarcaron en nuestras costas, en el puerto de Campos, internándose en la llanura y fundaron a **Munia** 900 años antes de J.C. Trescientos años después, en el año 600 antes de J.C., otra población griega [...] nos deja un recuerdo imperecedero, fundada a la **Pietat**, [Terreny situat dins sa Vall, a ses Roquetes on hi ha pedreres de marès i un poblat de barraques de roters i trencadors, tot ruïnós i abandonat] ciudad inmortal i gloria para nuestra patria.”⁹ Acaba el capítol explicant que a Munia, i també [la] Pietat, hi havia magnífics i sumptuosos temples dedicats a la deessa Diana.

Santanyí, una preqüela de l'imperi mallorquí. (pàg. 53)

-Cap. VIII, pàg. 62: Munia és província de Santanyí [Veure “es Llombards”, mateixos capítol i pàgina]

-El cap. X descriu el segon intent romà de conquerir Santanyí. Era el 204 aC. L'enorme esquadra romana, arribà de nit, sense ser descoberta pels nadius, a les nostres costes, desembarcant “en el pequeño puertecito todavía hoy conocido con el nombre de **Munia**, denominación tomada a buen seguro de la cercana ciudad.” (pàg. 72)

-Munia és visitada per l'Excm. Sr. *Marquès de Figuedemoro*. [Veure “es Llombards”, cap. VIII, pàgs. 99-100]

-Durant la república romana, Munia forma part del partit *secundus*, junta-

ment amb Petra, Tales i s'Eriçó. [Veure “es Llombards”, cap. XIV, pàg. 107]

-Es nomena governador de Munia el Dr. D. *Rafael Garingola*. [Veure “es Llombards” cap. XV, pàgs. 108-109]

-En la nova divisió provincial, durant el regnat de Jaume III, (cap. XXIV, pàg. 152) Munia continua com a província del regne.

⁹ A les *Notes a l'edició* (pàg. 9 de la publicació) s'explica que es conserven dues versions manuscrites de l'obra original: la Mn. Miquel Clar i la de Llorenç Bonet. El curador fa constar que “la transcripció es basa principalment en el manuscrit de Mn. Miquel Clar i Vila, mentre que les imatges que acompanyen la transcripció provenen del manuscrit de Llorenç Bonet i Clar, que es troba millor conservat”. Doncs bé, confrontant la transcripció amb la imatge del manuscrit, s'observa una diferència entre ambdues: s'intercanvien els topònims dient, Mn. Clar, que primer es fundà *Munia* (any 900 aC) i després es fundà *la Pietat* (any 600 aC), mentre que el manuscrit del Ll. Bonet ho diu a l'inrevés.

-Mort el rei Joan I sense successió (any 641), s'organitza un Parlament per elegir nou rei. Entre els membres que el constitueixen, hi ha “*el duque de la Munia*”.

sa Torre Munia

Sa Torre Almunia (*sa Torre Munia*): “Edifici construït amb filades regulars de pedres ben obrades, situat en es Llobards, dins es Rafal des Porcs, al costat de Cas Garriguer, vora sa Pleta de sa Torre. [...] Aquest edifici és el punt neuràlgic de l'antiga possessió de s'Almunia, lloc que si va tenir cases (cal suposar que sí) ocupaven el lloc de Cas Garriguer.”

S'Almunia (Cala): “Cala de la costa llobardera, situada entre es Caló des Moro i es Bauç. D'estructura força complicada [...] hi ha dos calonets encarats un contra l'altre i una mica més protegits dels vents de llevant. Es Maquer és el racó que se situa a la desembocadura des Torrent de s'Almunia

i es Caló des Mariners és un altre refugi que dona l'esquena a la mar gran i pel fet d'estar més ben resguardat va ser el lloc on es va desenvolupar un petit habitatge de mariners.”

Pi de na Mira [es Pins de na Mira]

El cap. XVII fa memòria dels “*principales hechos de los presidentes de Santanyí en los 600 años y pico que duró la República [romana]*”. Un d'aquests presidents fou D. *Martiriano Clotelo* qui “*renovó las obras de saneamiento de las tierras contiguas a las charas y lagunas de Pi de na Mira.*” [pàg. 122]

És coneguda amb el nom d'es Pins de na Mira la “clapa boscosa situada en es Llobards, dins es Rafal des Porcs, entre es Lletrar i es Camp Redó”.

[Son] Piris

-Desembarcats, els romans, en el seu segon intent conqueridor, es dirigiren a “*las extensas llanuras que circuyen la población de la Piris, con el fin de sorprender a los mismos moradores de este propio lugar, porque no ignoraban aquellos sagaces generales que una vez posicionados de aquel punto y concentrados en él sus fuerzas formidables tendrían una fortaleza totalmente inderogable desde la cual pudieran holgadamente trazarle los caminos por donde marchar a la conquista de dominios más dilatados.*” Quan els “*pirienses*” s'adonaren de la presència enemiga (descoberta per unes dones que cercaven caragols) organitzaren el seu exèrcit, sota el comandament del capità *Jamaxech*, i s'enfrontaren en desigual batalla als romans en la qual els nadius

“hubieran por fin de sucumbir presentando sus pechos a las espadas, por no haber querido, llenos de noble ardimiento, apelar al extremo de la vergonzosa retirada.”. Així s’explica en el cap. X, pàgs. 72 i 73.

Santanyí, una preqüela de l'imperi mallorquí. (pàg. 53)

-El cap. XI narra la tercera i definitiva onada dels exèrcits romans per conquerir les nostres terres. Un cop desembarcats es dirigiren, de nou, a Son Piris. (pàg. 77)

-En el cap. XII es relata com a la darrera fase de la conquesta romana [veure “es Camp d’en Torrella” (mateix cap.)] l’exèrcit romà es distribuï en deu contingents, un d’ells, al front del general *Salserio*, a son Piris.

Cosme Aguiló distingeix entre ‘Son Piris’ i ‘Son Piris Vell’. El primer el descriu com “casa i terres situades en es Llobmards, entre na Bou i es Pouàs”, assenyalant que les cases “fundacionals”, situades a uns 100 m, són les de Son Piris Vell. Aquest el situa “entre es Figueralet i es Pouàs.”

Pla des Castell [Pla d’en Castell]¹⁰

El capítol II de l’època segona relaciona els fets més destacats dels emirs àrabs. A la pàg. 179 es detalla com l'emir *Zamba-Ben-Zolon* construí, el 803, “*un invencible castillo en la llanura cerca de cala Togores, cuyo llano se ha conocido desde entonces con el nombre de Pla des Castell...*”

C. Aguiló distingeix **Pla d’en Castell Vell** (“tancat de sa Vallet, situat vora s’Estany de ses gambes, entre n’Escolana i es Pla d’en Castell Nou”) i **Pla d’en Castell Nou**, entre el primer i la mar.

¹⁰ Aquí els autors fan una lleugera modificació del topònim (*d’en* per *des*) per adaptar-lo millor a la seva “història”.

sa Punta Negra

Una sola vegada apareix aquest topònim dins la *Història*, a la pàg. 29 de la introducció, i sembla que per als nostres autors sigui el mateix que “es cap Salinas”: “*encontramos es cap Salinas, o sea sa Punta Negra...*” [Veure “es cap Salinas”]

Península de la costa llombardera, situada entre es Racó de sa Punta Negra i sa Platja des Caragol. Orientada cap a ponent [...] hi ha, a més d’una antiga pedrera [...] tres escars que s’orienten cap a la platja. [...] Les parts més baixes mostren la coloració obscura amb la qual s’adjectiva el genèric topogràfic.”

Santanyí, una preqüela de l'imperi mallorquí.
(pàg. 64)

[es] Rafal des Porcs

-El capítol XXXI historia la “destrucció de la monarquia”. Davant la invasió musulmana, les tropes santanyineras van cap en es Llombards i “en la llanura del **Rafal des Porcs**, los ejércitos se avisan y comienza la batalla.” (pàg. 172) [Veure “Cala Tugores” i “es Llombards”, mateixa pàg.] Amb aquesta batalla, “*dada en 6 de marzo de 697 [acabà] la monarquía santañinense, en-*

ferma por vicios y asediada por la traición.” (pàg. 173)

-El capítol següent, I de l’època segona, comença recordant la victòria àrab dins aquesta possessió, esmentada al paràgraf anterior. (pàg. 174)

Es Rafal des Porcs és una “extensa possessió llombardera, situada al sud de la població, entre na Faró, sa Vallet, la mar, es Marge d’en Cama i els establits de Son Belard. Inclosa dins els seus límits actuals hi ha la possessió de s’Almunia, antiga alqueria que s’hi aglutinà en data desconeguda.” [dins el segle XVI]

las rotas del Mar [ses Rotes de Mar]

Ses Rotes de Mar apareixen documentades en el cap. XI, pàg. 78, quan es relata la reacció santanyinera davant la definitiva onada de les tropes romanes en el seu intent de conquerir la nostra terra. En el postrem moviment defensiu,

les tropes santanyineres, dividides en tres contingents, parteixen “*con precipitación y van a colorarse uno en el Camp d'en Torrella, el otro sobre el Puput y el otro, que era la pequeña fracción de voluntarios, en las rotas del Mar.*”

C. AGUILÓ (2007) descriu ses Rotes de Mar com un “terreny de conreu amb arbres i alguns mitjans residuals, de forma irregular, situat a So n'Amer, entre sa Comuna i Cala Llobards.”¹¹

son Cusina

El cap. XII narra la victòria romana en la “*Guerra de las cuatro naciones*” que suposà la incorporació definitiva de Santanyí a l'Imperi romà. Les tropes camperes se situaren “*en la Creueta, Son Salom, can Tarringo, Rafalet, son Cusina, Camp d'en Torrella y Pou 'd'allà baix*” (pàg. 84).

Son Cusina és un “Lloquet, situat entre es Camp d'en Torrella i Son Senalla. Hi ha una petita agrupació de cases.”

Son Salom

Son Salom

-Veure “sa Cumuna”, mateix cap. i pàg.

-Veure “son Cusina”, mateix cap. i pàg.

-El cap. XXIV historia el regnat de Jaume III (a partir de l'any 566). “*Una de las primeras mejoras que hizo Jaime III fue dar una nueva división de las provincias, y estas fueron: Calonge, Alquería Blanca, Pedra, la Costa, Son Cosme Pons, Santanyí, Son Salom, Llobards, Munia, Salinas, S'Avall, Puerto de Campos, Es Rossells, Galera, Cas Concos¹² y Cabrera*” (pàg. 152).

¹¹ El topònim es repeteix per anomenar un altra extensió de terreny “amb conradís i pleta, situada a Son Morlà, entre les terres dites es Caló des Macs, Cala Llobards i es Torrent de na Frare.”

¹² En el cap. XX, s'explica que Santanyí, en temps del rei *Cobrombo I*, mantingué guerra amb Felanitx. En resultà vencedor el nostre exèrcit. Se signà la “Pau des Rossells”, segons la qual “*Cas Concos, la Galera y el Rossells pasarían a la corona de Santanyí*”.

-En el capítol IV de l'època segona, se segueix explicant la guerra d'independència dels àrabs de Santanyí (aliats amb els de Campos, Felanitx i Porreres) contra el califa de Damasc, Aquest, per combatre'ls havia enviat un exèrcit africà que desembarcà en es Màrmols [Veure "es Màrmols", mateix cap.] Ambdós contingents es trobaren a Son Salom. Escriuen els nostres historiadors: *"el combate de Son Salom, realizado en el año 848, fue una desastrosa derrota de los árabes africanos, y la primera de la historia de la independencia de Santanyí musulmana."* (pàgs. 184-185)

Diu C. AGUILÓ (2007) de Son Salom: "Antiga possessió santanyinera, avui molt dividida, amb cases situades al nord des Camp d'en Torrella."

el Vergé [es Verger]

Es Verger és el darrer topònim, per ordre alfabètic, que hem localitzat. És esmentat en el capítol referit als cartaginesos (VI) en explicar les lluites entre els locals i aquells: *"Encontró [Nambar, cap dels cartaginesos] a Tristras [comandant de les tropes que defensaven Pietat] en el Vergé y este último, al ver que todos los suyos iban a perecer, se retiró y se encerró en Pietat."*

EL MUSEU MARÍTIM DE MALLORCA, MÉS ENLLÀ DE LES PARETS I LA COMMEMORACIÓ DELS 125 ANYS DE LA VOLTA DELS 9 DE SANTANYÍ*

Albert Forés Gómez, director del Museu Marítim de Mallorca

Cartell volta a Mallorca. 125 anys

Enguany es commemora el cent vint-i-cinquè aniversari de l'expedició santanyinera de 9 il·lustres de la localitat de Santanyí. Coneguts com els 9, després de la descoberta que va fer en Sebastià Agustí Adrover a l'arxiu familiar de Can Clar i que recopilà en el llibre «9. Diari de l'expedició santanyinera al voltant de Mallorca», publicat l'any 2019. En Sebastià, a banda de transcriure el diari de bord de l'expedició, escrit pel mossèn Miquel Clar, va convidar un conjunt d'il·lustres del municipi santanyiner a escriure sobre diferents aspectes del diari original, que tracten sobre el glossari nàutic de l'època, la cosmovisió dels expedicionaris, la cultura del rebost i la toponímia geològica de les coves que visitaren.

Cent vint-i-cinc anys més tard el Museu Marítim de Mallorca (MMM) es fa ressò de l'efemèride i s'implica de ple per poder-la commemorar. Per poder-ho fer, no només compta amb l'autor, Sebastià Adrover, i un dels coautors, en Jaume Ferrando, sinó que s'envolta d'un conjunt de col·laboradors, persones individuals, entitats privades i diverses administracions públiques, entre les quals cal destacar el suport del Consell de Mallorca, del govern de les Illes Ba-

Banyalbufar, il·lustració inèdita de Garrit

lears i l'Ajuntament de Santanyí, per fer aquesta commemoració un esdeveniment a l'alçada de la gesta de 1899, duta a terme per: Nicolau Clar (comodor), Jaume Antich Clar i Vidal (cobrador), Llorenç Bonet (bossier), Miquel Clar (cronista), Marc Vidal (reboster), Pere Bordoy (relacions exteriors), Jaume Antoni Clar i Bonet (cornador), Lluc Clar i Oliver (sastre) i Biel Mora (cuiner). A ells els acompanyà el patró i propietari del llaüt San Miguel, en Jaume Antich, dos mariners i una al·lot de barca, a qui també volem retre homenatge. Ells simbolitzen les persones anònimes que fan possible les grans fites. Essent una tripulació de 13 membres.

El MMM ha organitzat una nova volta, que tot i ser fidedigna a la travessia dels 9 de Santanyí,

pararà a tots els ports on ells ho feren. Donarà una nova visió de la Mallorca que ells visqueren, i sobre la qual escrigueren, una visió contemporània, la de principis del s. XXI.

La nova expedició no serà formada per un únic vaixell i nou tripulants. Serà una expedició formada per una flota de 9 vaixells, a la qual se'n sumaran alguns més, en diferents trams de la singladura, que ens acompanyaran per commemorar l'esdeveniment i visibilitzar, d'aquesta manera, el nostre important patrimoni marítim, vinculat als llaüts i altres petites embarcacions menors, de fusta i vela, de les que encara podem gaudir en els diferents ports de l'illa.

La nova volta s'inicià el 25 de juliol, amb l'arribada de la flota al port de Cala Figuera. A Santanyí s'inaugurà l'exposició del MMM «Mestres d'aixa de butxaca» i un cop tornats a port férem un primer sopar amb la confraria de pescadors en homenatge al «Reial Gremi d'Assadolladors», dels que formaven part els 9.

Dia 26 s'iniciarà la travessa en direcció nord, cap a Portocristo, per fer una aturada a Portocolom, on se sumará a la festa l'Associació de barques tradicionals de Portocolom, que compta amb una gran i variada flota d'embarcacions. Un cop arribats a Portocristo podrem gaudir del concert de Jansky i el seu electrovers a les coves del Drac, un espai que fou visitat pels expedicionaris. Allà el duet mallorquí reinterpretarà el diari des d'una visió contemporània de la música popular mallorquina, en format electrònic.

Dia 27 l'expedició partirà cap al port de Cala Rajada, on a través del cicle «Converses amb la mar», es parlarà del passat i del present de la pesca a la nostra illa, amb l'aparició del Grup d'Acció Local Pesquera, que canalitzarà fons europeus per al desenvolupament del sector. Cicle de converses que es farà els dies 27 i 28.

Dia 28 es visitaran les coves d'Artà, com també ho feren els 9. Aquest cop per gaudir de la música d'arrel de la cantautora felanitxera Mar Grimalt, qui ens oferirà un concert a la sala central de les coves, sota l'atenta mirada d'una de les seves imponents estalagmites, la Reina.

Dia 29 es partirà cap al port d'Alcúdia, on un cop arribats, realitzarem una visita a les murades medievals i al jaciment roma de Pollentia.

Dos dels vins en commemoració dels 125 anys dels 9

El Brandó, de Jaume Amengual

Dia 30 la flota es dirigirà cap a aigües del port de Sóller, on després de descansar de la llarga travessia, el dia 31 es gaudirà de la rica museística de la vall, amb visites al MUCBO, Can Prunera i el Museu Marítim de Mallorca - Museu de la Mar, en el que es durà a terme una taula rodona: «Dones i vela llatina: passat i present»

Dia 1 d'agost l'expedició es dirigirà cap al port d'Andratx per conèixer la riquesa que amaguen les aigües de l'illa de la Dragonera, un espai protegit de gran valor ambiental. Aquesta protecció ha costat anys de lluita per part de diferents entitats ecologistes que ho han fet possible.

Dia 2 arribarem al port de destí, Palma. Se soparà al moll pesquer i es podrà imaginar com serà el futur Museu Marítim de Mallorca al port de Ciutat. Aquesta serà una primera acció del futur museu, en col·laboració amb la confraria de Pescadors de Sant Pere.

Dia 3, i per tancar la volta, se celebrarà una visita exclusiva, per les tripulacions, a la catedral de Palma.

Amb aquest projecte el Museu Marítim de Mallorca es desplega per diferents ports de l'illa, esdevenint un museu territorial. Acull una efemèride que encaixa

El cronista del Diari de l'expedició, Mn. Miquel Clar, (el segon dempeus, començant per la dreta)

El Diari de l'expedició Santanyinera

El Llevant, de Xavier Bonet Ferrereta

perfectament amb els valors de la institució, com són la recuperació i defensa del patrimoni marítim, la visibilització de la cultura popular, la gastronomia, la parla i la protecció del medi ambient. Aspectes que formen part dels reptes de futur de l'illa i la seva supervivència.

Així mateix, el museu també es mostra com una entitat democràtica de gran valor, ja que ha estat capaç de coordinar diferents entitats i persones, que des de la seva autonomia, han contribuït a enriquir el projecte des de diferents vessants i fer possible la volta. Gràcies a elles aquesta gesta serà possible.

Ara només hem d'esperar a què Neptú respecti la volta i faci possible una navegació tranquil·la per les aigües de la nostra estimada mar Mediterrània.

*Totes les activitats programades són obertes a tots els públics i són de caràcter gratuït. Es pot consultar el projecte a:
<https://museumaritim.conselldemallorca.es/expedicio-santanyinera>

LA BIBLIOTECA D'ES LLOMBARDS

Pere Carbonell Vidal

Llombarders, estam d'enhorabona!! Quina gran notícia! Es Llombards ja té la seva primera biblioteca!!! Dia 29 de juny a les 10 h es va inaugurar la biblioteca d'es Llombards, situada a Ca ses Monges. Per primera vegada el nostre llogaret té un espai de lectura on els veïnats podran gaudir d'una estona de tranquil·litat envoltats de llibres. La sala està dotada de més de 3500 llibres recopilats gràcies a donacions de molts de col·laboradors. Les prestatgeries d'aquest espai ofereixen una gran varietat de materials: narrativa, poesia, assaig, història, literatura infantil, còmics, etc.

La sala disposa d'accés a Internet, un ordinador de sala i una zona de lectura. A més, també hi ha un petit racó per als infants, amb una tauleta i cadires per poder pintar i dibuixar. La biblioteca també disposa de jocs de taula. Així els més petits podran gaudir d'entreteniment i per passar una bona estona.

Per als futurs usuaris i visitants cal tenir en compte aquests punts:

- Es podrà consultar l'horari de la biblioteca al cartell de l'entrada de Ca ses Monges.
- Els interessats podran obtenir un carnet d'usuari que els permetrà l'entrada a la biblioteca així com el préstec de llibres.
- Hi haurà un calendari anual d'activitats i esdeveniments que es faran en aquest espai.
- La biblioteca accepta voluntaris per col·laborar en la gestió de l'espai, ordenació dels llibres i dinamització d'activitats.
- La biblioteca continuarà creixent gràcies a les donacions de llibres i jocs de taula.

Entre tots i des de la responsabilitat individual, hem de cuidar i mantenir aquest nou espai. Cal recordar que la cultura i la lectura ens fa més savis, més cultes i, en definitiva, més bons ciutadans. Val la pena passar per la biblioteca i dedicar una estona a llegir un bon llibre!

Fotografia de la inauguració

Segon premi del concurs de fotografia festes de Sant Domingo 2023
Margalida Maria Clar Lladó

Tercer premi del concurs de fotografia festes de Sant Domingo 2023
Enric Besolí Serradell

Altres participants, concurs de fotografia festes de Sant Domingo 2023

Margalida Maria Clar Lladó

Neus Roman Segura

Apol·lònia
Martínez Nadal

Enric Besolí Serradell

Apol·lònia Martínez Nadal

Maria Antònia
Maimó Vidal

CONCURS DE FOTOGRAFIA SANT DOMINGO 2024

Bases del concurs

Tema: El tema del concurs és captar l'essència de les festes del nostre poble. Les fotografies han de reflectir l'esperit festiu, les tradicions, els costums i tot allò que caracteritza les festes locals.

Participació: El concurs està obert a totes les persones interessades, residents o no al poble. No hi ha límit d'edat per participar i poden ser fotografies tant professionals o fetes simplement amb el telèfon mòbil.

Número de fotografies: Cada fotògraf pot presentar un màxim de 3 fotografies. Les imatges han de ser originals i no haver estat premiades en altres concursos.

Format de les fotografies: Les imatges han de presentar-se en format digital o físic. Es permeten els formats JPEG, PNG o TIFF. La resolució mínima ha de ser de 300 píxels per polzada (dpi). Les fotografies no han de portar cap marca d'aigua o signatura visible.

Presentació de les fotografies: Les fotografies es presentaran al correu electrònic mcabrer@ajsantanyi.net o posar-se en contacte amb Miquel Cabrer 606743127 per entregar-les físicament.

Terminis: El termini per a la presentació de les fotografies serà des del 09/08/24 fins al 31/08/24. No es tindran en compte les fotografies enviades fora d'aquest període.

Jurat: Les fotografies seran avaluades per un jurat compost per professionals de la fotografia i membres de l'organització de les festes. La decisió del jurat serà inapel·lable.

Criteris d'avaluació: A la propera edició d'ES LLOMBART hi haurà una votació popular de les millors fotografies i els resultats dels guanyadors es donaran a conèixer el dia de la festa d'es Tondre.

Premis: Les fotografies guanyadores seran exhibides en el programa de les festes del poble del 2025. La fotografia guanyadora ocuparà la portada del programa. A més, es lliurarà un reconeixement als tres primers classificats.

Drets de les fotografies: Els participants conservaran els drets d'autor de les seves fotografies, però concediran a l'organització de les festes del poble el dret no exclusiu d'utilitzar i reproduir les imatges amb finalitats promocionals, relacionades amb el concurs o les festes, sense ànim de lucre.

Exposició pública: Les fotografies guanyadores i una selecció de les millors imatges podran ser exposades al públic en un espai designat durant les festes del poble. Els participants donaran el seu consentiment per a aquesta exposició.

Protecció de dades: Les dades personals dels participants seran tractades amb la màxima confidencialitat i només seran utilitzades per a fins relacionats amb el concurs. No es compartiran amb tercers sense el consentiment previ dels participants.

Modificacions: L'organització es reserva el dret de modificar les bases del concurs si ho considera necessari, sempre dins del marc legal i amb la finalitat de millorar el desenvolupament del mateix.

Acceptació de les bases: La participació en aquest concurs implica l'acceptació plena d'aquestes bases. Qualsevol situació no prevista en elles serà resolta per l'organització de manera justa i equitativa.

Per a qualsevol dubte o aclariment, podeu posar-vos en contacte amb l'organització del concurs a través dels mitjans de comunicació indicats en la convocatòria. Desitjam a les persones participants molt d'èxit i esperem que aquest concurs contribuesqui a captar la bellesa de les nostres festes del poble. Bon concurs!

AJUNTAMENT DE SANTANYÍ

PRESSUPOST MUNICIPAL ANY 2024

DESPESES

CAPÍTOL I: despeses de personal	10.452.947,75
CAPÍTOL II: despeses en béns i serveis	10.915.223,96
CAPÍTOL III: despeses financeres	5.800,00
CAPÍTOL IV: transferències corrents	3.019.109,77
CAPÍTOL VI: inversions reals	270.953,39
CAPÍTOL VII: transferències de capital	135.965,13
CAPÍTOL VIII: actius financers	0,00
CAPÍTOL IX: passius financers	0,00
Total	24.800.000,00

INGRESSOS

CAPÍTOL I: impostos directes	11.277.971,74
CAPÍTOL II: impostos indirectes	1.330.000,00
CAPÍTOL III: taxes preus públics i altres ingressos	6.057.997,84
CAPÍTOL IV: transferències corrents	4.814.378,88
CAPÍTOL V: ingressos patrimonials	1.319.651,54
CAPÍTOL VI: alienació d'inversions reals	0,00
CAPÍTOL VII: transferències de capital	0,00
CAPÍTOL VIII: actius financers	0,00
CAPÍTOL IX: passius financers	0,00
Total	24.800.000,00

DEMOGRAFIA ANY 2023

NAIXEMENTS	97
Homes 50	
Dones 47	
DEFUNCIONS	116
Homes 62	
Dones 54	

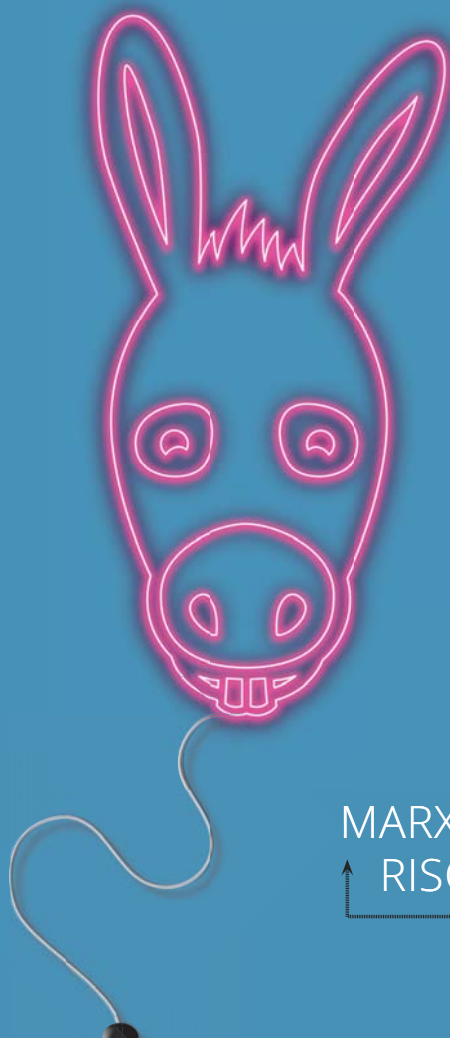
PADRÓ D'HABITANTS (31-12-2023)

S'Alqueria Blanca	1.016
Cala d'Or.....	4.273
Cala Figuera	765
Cala Llombards	406
Cala Santanyí.....	414
Calonge	1.006
Es Cap des Moro	86
Es Llombards	578
Portopetro	784
Santanyí	3.823
TOTAL.....	13.151

#NOSIGUISE

GAUDEIX DE LA FESTA

MARXA **ON**
RISC **OFF**

G CONSELLERIA
O SALUT
I DIRECCIÓ GENERAL
B SALUT MENTAL

